

III. VÁROSI TEREK, EMBEREK ÉS FUNKCIÓK STATISZTIKÁI

Statistikai módszerek alkalmazása a történeti kriminológiában

ANTALÓCZY ILDIKÓ PhD
Debreceni Tudományegyetem
E-mail: antaloczyi@gmail.com

DOI 10.23716/TT0.22.2018.08

Absztrakt:

Statistikai módszereket alkalmazó történeti vizsgálódásunk célja az volt, hogy a 18. századi Debrecen város büntetőbíráskodásáról, a város kriminalitásáról a levéltári iratok feldolgozásával készítsünk összefoglalót. A város sajátos helyet foglalt el a 18. századi Magyarországon. A legnagyobb lélekszámú település volt, amely kitűnt a kormányzattal szembeni magatartásával is, védte autonómiáját, kálvinista-protestáns vallását, tiszta magyar népességét. A városi autonómia alapja az önálló bíráskodás joga volt. A 18. század középső harmadától a szigorúbb iratkezelést követelő felsőbbhatósági rendeletek nyomán már minden tárgyalás eredményét lejegyezték, a büntetőügyeket („Fekete Könyvek”) és a polgári pereket külön jegyzőkönyveztek. Statistikai alapú kutatásaink során vizsgáltuk a büntetőeljárás folyamatát, a bűnesetek számát, a bűncselekménnyel vádolt személyeket, az elítélteket (nem, kor, lakóhely, származási hely, foglalkozás, társadalmi status stb.) alapján, a bűncselekmények fajtáit, gyakoriságát, az elkövetés okát, körülményeit, a kiszabott büntetés nemét, fajtáját, mértékét. Az adatokból nyert összefüggésekkel és a statisztikai következtetésekkel előtűntek a társadalmi devianciák, és velük a város kriminalitása, a bűnözés belső arányainak alakulása is megrajzolható volt.

Kulcsszavak: történeti kriminológia, bűnözés, büntetés, rendszerezés, statisztikai módszerek

A kriminológia a bűnözéssel társadalmi-jogi tömegjelenségként foglalkozó tudomány, amely vizsgálja a kutatásra kijelölt területen és időben végrehajtott bűncselekményeket, ezek körülményeit, elkövetőit, sértettjeit. Mindezeket többféle szempontból közelíti meg: morfológiai, etiológiai és preventív oldalról. A témánk szempontjából fontosabb alaktani vizsgálatok a kriminálstatistikai adatokra és ezek

elemzésére épülnek, amelyek eredményezik a bűnözés volumenének, strukturájának, dinamikájának, trendjeinek meghatározását, melyekre utóbb az oksági magyarázatok támaszkodhatnak.

A kriminológia tudományának magyarországi, mintegy kétszáz éves története során Földes Béla közgazdász-statisztikus használta először a demográfiai és igazságszolgáltatási statisztikai adatokat a magyarországi bűnözési helyzet jellemzésére. A területi statisztikai adatok és a kriminalitási arányszámok összevetése alapján ő készítette el az első bűnözésföldrajzi elemzést. [1] Két évtizeddel később Irk Albert és Vámbéri Rusztem már a kriminológiai irányzatok rendszerszerű áttekintését adták. [2] Vámbéry elhatárolta a kriminológiát a büntetőjog tudománytól, megállapítva, hogy a büntettet és a büntetést a kriminológia mint társadalmi jelenségeket vizsgálja, s elfogadta Emile Durkheim felismerését, hogy a kriminalitás a társadalomnak normális életmegnyilvánulása. [3] A két világháború között a legjelentősebb kriminológus Hacker Ervin, aki a kriminalitás környezeti tényezőire hívta fel a figyelmet. [4]

A kriminológia Magyarországon valójában az 1960-as évektől szerveződött önálló szaktudománnyá, s mind tudománytörténeti, mind elméleti kérdéseit 1971-ben összegezte Vermes Miklós. [5] A 80-as évekre nagy hatású volt Denis Szabó Kriminológia és kriminálpolitika c. munkája [6], ugyanekkor Vág András a társadalmi struktúra és a bűnözés kapcsolatát vizsgáló külföldi és hazai elméleteket rendszerezte, értékelte [7]. Irk Ferenc pedig az egyes társadalmi rétegek kriminológiai, büntetőjogi jellemzőit vetette egybe [8]. A 90-es évektől már a kriminológia tudomány erős differenciálódásának vagyunk tanúi, mely irányzatok a legújabb rendszerező monográfiákban, tanulmánykötetekben is helyet kapnak [9] Témánk szempontjából kiemelendő Tauber Józsefnek a kriminológia kutatási módszereiről, Vavró Istvánnak a bűnözés mérésének módszereiről valamint Nagy Tibornak a bűnügyi statisztikáról írott tanulmányai [10].

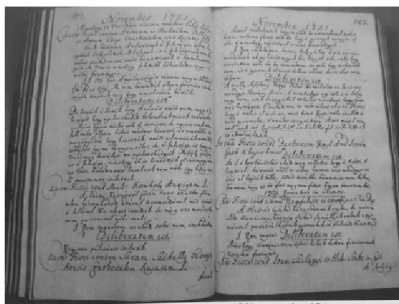
A történeti kriminológia, amely meghatározott történelmi periódus kriminalitási jellemzőinek vizsgálatát, elemzését célozza, szintén az újabb kutatási területek közé tartozik. Alapjait Hajdú Lajos vetette meg, amikor a XVIII. század utolsó harmadára vonatkozóan feldolgozta a törvényhatóságok és a pallosjoggal rendelkező uradalmak által fél évenként a Helytartótanácsához felküldött rabtabellákat és az évenkénti büntetőper kivonatokat. Ám mint Hajdú Lajos is utalt rá, a (látható) bűnözés egészét a helyi iratokból, pertestekből lehet teljességgel feltárni. [11] Ezt a munkát végeztük mi el a korabeli legnagyobb lélekszámú város, Debrecen esetében, időben korábbra visszanyúlva, az 1740-49-es évtizedre, feldolgozásunkkal a történeti kriminológia kutatási módszereit jelentősen kibővítve. [12]

Debrecen szabad királyi város esetében a városi bíróság működésének nyomait szórványosan a legrégebb fennmaradt 16. századi magisztrátusi jegyzőkönyvekben is fellelhetjük, de a bíraskodás egészét valójában csak a XVIII. század közepső

harmadától kezdve tanulmányozhatjuk. Ekkortól a szigorúbb iratkezelést megkövetelő felsőbbhatósági rendeletek nyomán már minden törvényszéki tárgyalás eredményét feljegyezték, jegyzőkönyvezték a vádlottak, sértettek, tanúk adatait, a bűncselekményt és körülményeit. Külön büntető törvényszéki jegyzőkönyvet vezettek, a Protocollum Nigrumokat, a fekete lapszélű, híres Fekete könyveket (lásd. 1-2. kép), ügyenként rendezték a pereket, a nyomozati iratokat, a tanúvallomásokat, s az ügyekről egyre rendszeresebben évente kivonatos jelentést küldtek a Helytartótanácsnak.

1. kép A Protocollum Nigrumok („Fekete könyvek”) 8 kötetének egyike

2. kép A 7. „Fekete könyv

Az így keletkezett bőséges debreceni levéltári anyagot azonban kutatók még alig érintették, jóllehet a büntetőtörvényszéki iratok forrásértéke nem ismeretlen a kutatók számára.

Kutatásainkkal a XVIII. századi debreceni városi bűnözés kérdését az interdiszciplinaritásban rejlő lehetőségeket kihasználva a rendszerezés igényével, komplexen dolgoztuk fel, a témát a jogtörténet, történettudomány és a kriminológia érintkezésénél megragadva. Célunk volt, hogy statisztikailag megalapozott összefoglalót készítsünk, így részletes vizsgálatra a forrásadottságok szempontjából legígéretesebbnek látszó egybefüggő tíz évet választottuk (1740–49), azért is mert a városi demográfiai adatok, s azok változásai Kováts Zoltán történeti demográfus széles spektrumú népességi kutatásainak eredményeképpen erre az évtizedre vonatkozóan jó viszonyítási alapot adtak. [13] A Protocollum Nigrumokból a vizsgált évtized minden egyes perét feldolgoztuk, és a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban más állagokban található mellékleteikből kigyűjtött adatokkal együtt rendszereztük őket. Az ügyési iratok között kiegészítésként nyomozati iratokat, vallatási jegyzőkönyveket, szakértői véleményeket, ügyési fogalmazványokat találtunk, és több olyan bűnügyet, amelyben csak nyomozás volt, de vádemelés nem történt. Ez az állag lehetett volna az alapja a büntetőeljárásbeli vizsgálati-nyomozási periódus statisztikájának, de mivel az anyag nagyon szórványos, statisztikai értékelésre nem elegendő. Az ügyési iratoknál bőségesebb forrásul szolgáltak a

büntető pertestek, a processusok, valamint a vegyes bírósági iratok, amelyek egyrészt a szóbeli perek mellékleteit tartalmazták másrészt az írásbeli perek anyagát. A fenti közbírói büntetőügyek mellett a teljesség kedvéért a magánvádas büntetőügyek kutatására is szükség volt. Ezeket a delicta privatakat a korabeli gyakorlat a polgári ügyek között tárgyalta, oda is jegyzőkönyvezte. Ezért a polgári törvényszéki iratok átnézése árán hozzájutottunk ehhez a forráscsoporthoz is mellékleteikkel együtt. A városi bűnözésre vonatkozó további adatok gyűjtése érdekében átnéztük az instrukciók, pátensek, statutumok, a fogalmazványok kötegeit, a felsőbbhatósági utasításokat, a köröztetések jegyzőkönyvét, a vásárbírói iratokat, a tárnokszéki követek anyagát és a város titkos levéltári iratait. Forrásanyagunkat kiegészítettük a Tiszántúli Református Egyházkerület valamint a MOL Helytartótanácsi Levéltárában talált idevonatkozó adatokkal. Mindezen iratok feldolgozása nyomán állt elő a vizsgált 10 év bírósági statisztikája, amely primer forrásokra támaszkodó stabil alapot adott következtetéseink levonásához.

A feldolgozás módszerül a táblázatos adatfelvitel látszott legcélszerűbbnek, így a bíráskodásra vonatkozó adatokon túl vizsgáltuk a bűncselekménnyel vádolt személyeket (nem életkor, illetőség, foglalkozás, társadalmi status szerint), ugyanígy a sértetteket, áldozatokat, az elkövetett bűntetteket (fajták, gyakoriság szerint), a bűncselekmények elkövetésének körülményeit, okait, a kiszabott büntetések nemét, fajtáját, mértékét, s mindezek változásait a vizsgált időszakban. Megkerestük a modern kriminológia, azon belül főleg a kriminálstatisztika vizsgálati eljárásai és arányszámításai közül azokat, melyeket történeti kriminológiai módszerként a XVIII. századi anyagra is érdemben alkalmazhatóak voltak. Mindenekelőtt évenkénti, (szükség esetén akár havi/nap) lebontásban is rendkívül sok abszolút számhoz jutottunk. Az egybefüggő 10 év vizsgálata statisztikai sorok összeállítására (idősorok, különféle tematikus sorok) adott lehetőséget. Az anyag a mennyiségi adatok egymáshoz viszonyítására, az elemzésekhez használt mutatók képzésére számtalan módot nyújtott. El lehetett jutni a nemenkénti és össz bűnözési gyakoriság számításáig több mint 50 bűncselekmény fajta sorba állításával. Sikertörténet (a II. József -féle 1. hivatalos népszámlálás előtti bizonytalanabb demográfiai adatokhoz viszonyítva) hozzávetőleges bűnözési rátát is számolni.

Az alábbiakban néhány példán keresztül mutatjuk be a statisztikai módszerek alkalmazhatóságát a történeti kriminológiában, a terjedelmi korlátok miatt eltekintve az elemzések nyomán levont történelmi, jogtörténeti, bűnözéstörténeti stb. következtetésektől.

Az 1. számú táblázatban láthatók a debreceni városi bíróság büntetőperes működésének legfőbb mutatói, melyek szerint a vizsgált évtizedben 2693 büntetőper folyt, melynek során 3142 tárgyalást tartottak. 3900 vádlottat állítottak törvényszék elé, akiket együttesen 4224 bűncselekmény elkövetésével vádoltak, és

az ismert ítéletű személyek (3572) közül 3292 (92,16%) esetben elmarasztaló ítélet született.

1. táblázat: Debrecen városi bírósági statisztika az 1740–49 közötti évekre

Év	Perek (ügyek) száma	Tárgyalások száma	Vádoltak száma	Bűncselek- mények száma	Ismert ítéletű személyek száma	Bűnösnek talált elítél- tek száma
1740	199	251	281	287	250	234
1741	276	350	387	407	358	327
1742	235	274	343	343	309	286
1743	243	285	347	356	310	276
1744	239	256	311	341	286	268
1745	306	362	456	463	429	399
1746	254	299	409	495	381	355
1747	298	329	397	431	369	339
1748	306	356	480	533	426	383
1749	337	380	489	559	454	425
összesen	2693	3142	3900	4224	3572	3292

A bíróság a korabeli legnagyobb ügyforgalmú városi törvényszék volt. A Debrecenben évente tárgyalt 230 közvadás és 40 magánvadás büntetőperből csak a közvadás ügyeket alapul véve is a bíróság a fél évi átlag 115 büntetőperével nemcsak a szabad királyi városok későbbre (XVIII. sz. utolsó harmadára) számított fél évenkénti 20-30 büntetőügyes átlagát előzte meg, hanem a jelentősebb magyvárosokét is (Pest, Pozsony, Szeged). Az évtized statisztikája szerint a bíróság általában egy ügyben egyetlen ülésen döntött (1 perre 1,17 tárgyalás jutott). [14]

A 2. számú táblázat szerint a vizsgált évtizedben a leggyakoribb büntettek a vagyon elleniek voltak (999), amelyek a bűncselekmények majd ¼ részét tették ki, a bűnök 1/5-e (849) a család rendjét és a nemi erkölcsöt sértette, több mint 1/8-a vallás erkölcsi cselekmény volt, míg 8,36% (353) az emberi élet és testi épség ellen irányult.

2. táblázat: A bűncselekményi csoportok megoszlása

Bűncselekmé- nyek	Vallás elleni	Boszorkányság, babonáság	Élet és testi épség elleni	Család és nemi erkölcs elleni	Gyűjtö- gátás, tűzokozás	Vagyon elleni	Egyéb	Közvadás bűncselekménye k	Magánvadás bűncselekménye k	Összes bűncselekmény
1740–1749	533	31	353	849	106	999	851	3722	502	4224
arány %	12,62	0,73	8,36	20,10	2,51	23,65	20,15	88,12	11,88	100

A vizsgált évtized 3900 vádlottjának nemi megoszlása 66,56 % férfi és 33,44 % nő, azaz 2/3-os többségben voltak a férfiak, s ugyanezt az arányt kapjuk az elítéltek illetve a felmentettek esetében is. Illetőségüket tekintve 3/4–1/4 a debreceniek – idegenek aránya.

A 3–4. táblázat a bűncselekményi csoportok megoszlását nemenkénti bontásban tartalmazza, melyből kiderül, hogy a a férfi és női bűncselekmények megoszlása pontosan 2/3–1/3, a város feltételezett átlagnépességén belül gondolkodva a férfinem 10000 tagjára 282, a női nemre 140 büntetendő cselekmény jutott évente. A visszaesők számát 6–7 %-ra becsüljük.

3. táblázat: A bűncselekményi csoportok megoszlása férfiak esetében

Férfiak bűncselekményei	Vallás elleni	Boszorkányság, babonáság	Élet és testi épség elleni	Család és nemi erkölcs elleni	Gyűjtögetés, tűzokozás	Vagyon elleni	Egyéb	Közbírási bűncselekmények	Magánvádas bűncselekmények	Férfiak összes bűncselekményei
1740–1749	473	11	320	330	72	657	587	2450	369	2819
arány %	16,78	0,39	11,35	11,71	2,55	23,31	20,82	86,91	13,09	100

Míg a férfiak esetében a közbírási bűncselekményi csoporton belül a gyakoriság a vagyon elleni, vallás elleni, család és nemi erkölcs elleni és élet és testi épség elleni büntettek sorrendjében alakul, addig a nőknél első helyen a család és nemi erkölcs elleni tettek állnak, majd a vagyon elleni büntettek, s a többi csoport lényegében elenyésző számmal jelenik meg.

4. táblázat: A bűncselekményi csoportok megoszlása nők esetében

Női bűncselekményei	Vallás elleni	Boszorkányság, babonáság	Élet és testi épség elleni	Család és nemi erkölcs elleni	Gyűjtögetés, tűzokozás	Vagyon elleni	Egyéb	Közbírási bűncselekmények	Magánvádas bűncselekmények	Nők összes bűncselekményei
1740–1749	60	20	33	519	34	342	264	1272	133	1405
arány %	4,27	1,42	2,35	36,94	2,42	24,34	18,79	90,53	9,47	100

Az 5. és 6. táblázat arra jó példa, hogy érzékeltessük, milyen részletekbe menő árnyalt adatgyűjtésre volt lehetőség az iratok precíz feldolgozásával. [15]

5. táblázat: A család és nemi erkölcs elleni bűncselekményi csoport megoszlása nemenként és büntettként

Év	Vádlott	Paráználkodás		Házasságtörés		Szajha	Egyéb ritkább bcs.	
		Férfi	Nő	Férfi	Nő		Férfi	Nő
1740	64	19	24	4	12	1	1	1
1741	71	18	21	8	9	14	-	1
1742	75	26	17	6	10	15	-	1
1743	61	20	24	2	10	4	-	1
1744	67	21	23	3	9	10	-	1
1745	99	25	27	5	18	21	2	1
1746	85	26	24	7	14	9	3	2
1747	103	38	26	3	24	8	4	-
1748	104	37	29	4	23	9	2	-
1749	120	38	30	6	24	17	2	3
Összes	849	268	245	48	153	108	14	13
%	100	31,57	28,86	5,65	18,02	12,72	1,65	1,53

6. táblázat: A lopás büntettnék megoszlása nemenként és a tolvajlás tárgyaként

Év	Állatlopás		Gabona-, terménylopás		Használati tárgy lopás		Pénzlopás		Élelem-, borlopás	
	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő	Férfi	Nő
1740–1749	166	13	49	8	289	238	57	67	39	20
Arány %	17,55	1,37	5,18	0,85	30,55	25,16	6,03	7,08	4,12	2,11

A 7. táblázatot rövidített formában közöljük, az 50 soros gyakorisági összesítésből az első 10 sor alapján látható, hogy a konkrét büntettek gyakorisági sorrendjét mindkét nem esetében a közönséges lopás vezeti, melyet férfiaknál változatos cselekedetek követnek (káromkodás, paráználkodás, erdőrongálás, verekedés sorrendben), míg a nőknél a lopást követően jelentős számban a család és nemi erkölchöz tartozó büntettek fordulnak elő (paráználkodás, házasságtörés, szajhálkodás).

7. táblázat. A bűncselekmények gyakorisági sorrendje nemenként és együttesen

Gyakorisági sorrend	Férfiak bűncselekményei		Nők bűncselekményei		Összes bűncselekmény	
1.	közönséges lopás	531	közönséges lopás	301	közönséges lopás	832
2.	káromkodás	388	paráználkodás	245	paráználkodás	513
3.	paráználkodás	268	házasságtörés	153	káromkodás	431
4.	erdőrongálás	185	szajhálkodás	108	becsületsértés mgv.	208
5.	verekedés	171	becsületsértés magánv.	95	házasságtörés	201
6.	részeges életmód	137	zugital árusítása, vétele	75	erdőrongálás	194
7.	testi sértés	125	szökések	70	részeges életmód	187
8.	becsületsértés magánv.	113	részeges életmód	50	verekedés	183
9.	hatalmaskodás	111	káromkodás	43	zugital árusítása	136
10.	károkozás	74	boszorkányság, babona	20	szökések	135

A 8. táblázat a debreceni bíróság által az évtized során meghozott ítéleteket összegzi. A bíróság az évtized során bűnösnek talált 3292 személynek együttesen 4077 fő- és mellékbüntetést ítelt meg, többeknek a korabeli feudális ítélőszékekre jellemzően igen változatos kombinációkban. A bíróság főbüntetésként legtöbbször 2160 esetben testi büntetést szabott ki (49,58 %), nincs 9 %-nyi a szabadságvesztésre szóló ítélet aránya, s mindössze 0,7 % a halálbüntetések száma.

8. táblázat. A debreceni városi törvényszék 1740–49. évek közötti ítéletei büntetésnemenként

Év	Halál- büntetés	Szabadsá- g- vesztés	Testi- büntetés	Vagyoni büntetés	Pellengér	Kitiltás	Egyéb büntetés	Felmenté s
1740	1	39	136	58	22	13	11	16
1741	-	38	196	99	24	30	28	31
1742	6	25	200	71	13	26	15	23
1743	1	39	155	70	9	20	31	34
1744	4	35	175	51	8	27	30	18
1745	4	49	286	88	14	63	27	30
1746	3	25	263	69	7	36	9	26
1747	5	32	223	99	12	18	22	30
1748	3	42	261	127	19	28	30	43
1749	4	57	265	79	27	44	31	29
Összesen	31	381	2160	811	155	305	234	280
Arány %	0,71	8,74	49,58	18,61	3,56	7,00	5,37	6,43

Vagyoni, konkrétan pénzbüntetést szabtak ki a bírák fő és mellékbüntetésként is összesen 811 esetben (18,61%), míg városból kitiltást alkalmaztak inkább mellék- mint főbüntetésként együttvéve 305 (7%) személlyel szemben. A jellegzetesen középkori megszégyenítő módszerek közül megítélték a pellengérezést, nyakvasat, megszégyenítő tárgyak hordozását évente 15-16 alkalommal (3,56 %), akár mellékbüntetésként is, és további egyéb büntetés is előfordult (pl. megbélyegzés).

Kutatásaink során több mint 50, különféle szempontok szerint rendezett statisztikai kimutatást sikerült összeállítanunk. Mindezen adatok összességükben alkalmasak voltak a XVIII. század középső évtizedére vonatkozóan a Debrecen városi bűnözés terjedelmének, struktúrájának, dinamikájának bemutatására. Az adatokból nyert összefüggésekkel és statisztikai következtetésekkel nemcsak a társadalmi devianciák tűntek elő, s velük a város kriminalitása, a bűnözés belső arányainak alakulása volt ábrázolható, hanem történeszként árnyaltabb képet alkothattunk a város politikája, társadalmi, gazdasági, erkölcsi, vallási életével kapcsolatban is. Ugyanakkor a vizsgált időszak 2693 bűnügyében érintett számtalan személy

vallomása nyomán és az egyéb peres iratokból a városi hétköznapi világ sehonnan máshonnan meg nem ismerhető formában bontakozott ki, s munkánk egyik nagy hozadéka e színes világ adatgazdag, sokrétű bemutatása. [16]

Jegyzetek

- [1] FÖLDES, Béla: A bűntügy statisztikája. Bp. 1889.
- [2] IRK, Albert: Kriminológia I. Krimináleltológia Bp. 1912.,
- [3] VÁMBÉRY, Rusztem: Büntetőjog bp. 1913. 14-25., Vö.: DURKHEIM, Émile: A bűnözés normális jelenség. In: SZABÓ, András (Szerk.): Kriminálpszichológia. Szöveggyűjtemény. Bp. 1975. 197–202.
- [4] HACKER, Ervin: A kriminalitás környezeti tényezői. In: GÖNCZÖL, Katalin (Szerk.): A deviancia szociológiája. Bp. 1993. 57–67.
- [5] VERMES, Miklós: A kriminológia alapkérdései. Bp. 1971.
- [6] SZABÓ, Denis: Kriminológia és kriminálpolitika. Bp. 1981.
- [7] VÁG, András: Álláspontok a társadalmi struktúra és bűnözés kapcsolatáról. Kriminológiai és kriminálstatisztikai tanulmányok. XVIII. évf. (Szerk.:GÖDÖNY, József) Bp. 1981. 121–155.
- [8] IRK, Ferenc: A társadalmi rétegződés kriminológiai és büntetőjogi vetületeinek rendszere. Kriminológiai és kriminálstatisztikai tanulmányok. XVIII. (Szerk.:GÖDÖNY, J.) Bp. 1981. 90–120.
- [9] VIGH, József: Kriminológiai alapismeretek. Bp. 1991., GÖNCZÖL, Katalin – KORINEK, László – LÉVAY, Miklós szerk.: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Bp. 1996., BORBÍRÓ, Andrea - GÖNCZÖL, Katalin – KERESZSI, Klára – LÉVAY, MIKLÓS (Szerk.): Kriminológia. Bp. 2016.
- [10] TAUBER, István: Kutatási módszerek a kriminológiában. In: GÖNCZÖL, Katalin – KORINEK, László – LÉVAY, Miklós. (Szerk.) 1996. 45–52., VAVRÓ, István: A bűnözés mérésének módszerei. In: Uo. 53–74., NAGY, Tibor: A bűntudomány statisztika. In: BORBÍRÓ, Andrea – GÖNCZÖL, Katalin – KERESZSI, Klára – LÉVAY, Miklós (Szerk.) Bp. 2016. 313–346.
- [11] HAJDU, Lajos: Büntett és büntetés Magyarországon a XVIII. század utolsó harmadában. Bp. 1985., 8–9. Uő.: Bűnözés és büntetőbíráskodás a XVIII. század 70-es éveinek Magyarországon. Bp. 1996., LÉVAY, Miklós: A magyar kriminológia jellemzői a reformkortól napjainkig. In: BORBÍRÓ, Andrea – GÖNCZÖL, Katalin – KERESZSI, Klára – LÉVAY, Miklós (Szerk.) Bp. 2016. 285.

[12] M. ANTALÓCZY, Ildikó: Bűnözés és büntetés Debrecenben a XVIII. század közepén. Debrecen, 2001.

[13] KOVÁTS, Zoltán: A népesedési viszonyok. In: Debrecen története. 2. kötet. (Szerk.: RÁCZ, István), Debrecen, 1981. 15–69.

[14] M. ANTALÓCZY, Ildikó: A városi bíróság szervezete és működési rendje Debrecenben a XVIII. század közepén. Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXV. évf. (Szerk.: RADICS KÁLMÁN) Debrecen, 1998. 5–20.

[15] M. ANTALÓCZY, Ildikó: A család és nemi erkölcs elleni bűncselekmények Debrecenben a XVIII. század közepén. Debreceni Szemle 2000/1. (Szerk: Gunst Péter) 101–120.

[16] M. ANTALÓCZY, Ildikó: Bűnözés és büntetés Debrecenben a XVIII. század közepén. Debrecen. 2001. 8., 220–242.

Bibliográfia

Levéltári források

Hajdú-Bihar Megyei Levéltár:

IV. A. 1011. Debrecen sz. kir. város tanácsának és választott hites közönségének iratai

IV. A. 1011. a. Tanácsulési és communitassal együtt tartott közgyűlési jegyzőkönyvek:

35–43. k. Minuta protocollorum 1740–1749.

46–147. k. Protocollum iuridicum et criminale 1726–1755.

IV. A. 1011. h. 3. k. Köröztetések jegyzőkönyve 1723–1750.

IV. A. 1011. n. Pátensek, instructiók, statutumok 1731–1848- 1.cs. Iratok 1731–1780.

4. k. Instructiók és pátensek könyve 1739–1761.

IV. A. 1018. Debrecen szabad királyi város törvényszéke iratai 1604–1848.

IV. A. 1018. b. Polgári és büntető törvénykezési vegyes jegyzőkönyvek 1726–1848.

2–3. k. Protocollum actionale iuridicum 1740–1745., 1746–1750.

IV. A. 1018. d. Ügyészi iratok 1671–1848. 1. cs. 1671–1768.

IV. A. 1018. e. Büntetőtörvényszéki jegyzőkönyvek 1690–1848.

5–6. k. Protocollum sententiarum criminalium et fiscalium
1740–1744, 1745–1750.

IV. A. 1018. f. Büntetőpercek iratai 1711–1847. 1. cs. Büntető pertestek 1711–1775.

IV. A. 1018. g. Vegyes bírósági iratok 1604–1774. 26–28. cs. Büntető pertestek
1735–1744., 1744–1749. 1751–1755.

Tiszántúli Református Egyházkerületi Levéltár:

Tt.REL. I. 1.a. Egyházkerületi közgyűlési jegyzőkönyvek 1567–1948. 3. k.
1736–1759.

Tt.REL. II.10. Kollégiumi törvényszék iratai 1709–1911.

Magyar Országos Levéltár:

Helytartótanácsi Levéltár (C):

MOL C. 26. Acta mendicantium et vagorum. Idealia No. 1–18. 10. cs.

MOL C. 27. Causarum extractus 1724–1782. Lad. A. Fasc. 1–35. 1724–1760.
Idealia No. 1–16. 1–5. cs.

MOL C. 28. Acta captivorum et malefactorum 1725–1783. Lad. C. Fasc. 2. No. 23.
Idealia No. 1–19. 69. cs.

Felhasznált irodalom:

BALOGH, István: A címések világa. Budapest. 1973.

BÉRES, András: Debrecen város fekete könyve helytörténeti forrásértéke. Hajdú-
Bihar Megyei Levéltár Évkönyve. XIII. (Szerk.: Gazdag István) Debrecen. 1986.
153–166.

BÓNIS, György – DEGRÉ, Alajos – VARGA, Endre: A magyar bírósági szervezet
és perjog története. Bp. 1961.

BORBÍRÓ, A. – GÖNCZÖL, K. – KEREZSI, K. – LÉVAY, M. (Szerk.):
Kriminológia. Bp. 2016.

Debrecen története 2. köt. 1693–1849. (Szerk.: RÁCZ, István) Debrecen. 1981.

DURKHEIM, Emile: A bűnözés normális jelenség. In: SZABÓ, András (Szerk.):
Kriminológiai szociológia. Szöveggyűjtemény. Bp. 1975. 197–202.

FÖLDES, Béla: A bűnügy statisztikája. Bp. 1889.

GÖNCZÖL, Katalin – KORINEK, László – LÉVAI, Miklós : Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Bp. 1996.

HACKER, Ervin: A kriminalitás környezeti tényezői. In: GÖNCZÖL, Katalin (Szerk.): A deviancia szociológiája. Bp. 1993. 57–67.

HAJDU, Lajos: A büntetőjogtörténet kutatásának kihasználatlan lehetőségeiről (A rabtabellák és büntetőper kivonatok történeti forrásértéke). Levéltári Közlemények. 1984. 3–30.

HAJDU, Lajos: Büntett és büntetés Magyarországon a XVIII. század utolsó harmadában. Bp. 1985., Bűnözés és büntetőbíráskodás a XVIII. század 70-es éveinek Magyarországon. Bp. 1996.

IRK, Albert: Kriminológia I. Krimináletológia. Bp. 1912.

IRK, Ferenc: A társadalmi rétegződés kriminológiai és büntetőjogi vetületeinek rendszere. Kriminológiai és Kriminálstatistikai Tanulmányok. XVIII. évf. (Szerk.: GÖDÖNY, József), Bp. 1981. 90–120.

KABÓDI, Csaba – MEZEY, Barna: A börtönök világa a XVIII–XIX. században. Módszertani füzetek. 1987. 1. sz. 53–61.

KÁLLAY, István: Városi bíráskodás Magyarországon. 1686–1848. Bp. 1996.

KISS, Ernő: Pestisjárványok pusztítása Debrecenben (1585–1754). Népegészségügy. 1. sz. 1931.

KONCZ, Ákos: *Debrecen város régi büntető joga és ennek alkalmazása különböző bűnesetekben. Debrecen. 1913.*

KOVÁTS Z.: A népesedési viszonyok. In: Debrecen története 2. k. (Szerk.: RÁCZ, I.) Debrecen. 1981. 15–69.

KOVACSICS, József (Szerk.): A történeti statisztika forrásai Bp. 1957.

KRISTÓF, Ildikó: „Ördögi mesterséget nem cselekedtem”. A boszorkányüldözés társadalmi és kulturális háttere a kora újkori Debrecenben és Bihar vármegyében. Debrecen. 1998.

LÉVAY, Miklós: A magyar kriminológia jellemzői a reformkortól napjainkig. In: BORBÍRÓ, Andrea – GÖNCZÖL, Katalin – KEREZSI, Klára – LÉVAY, Miklós (Szerk.): Kriminológia. Bp. 2016.

M. ANTALÓCZY, Ildikó: A városi bíróság szervezete és működési rendje Debrecenben a XVIII. század közepén, Hajdú-Bihar Megyei Levéltár Évkönyve XXV. (Szerk.: RADICS, Kálmán) Debrecen. 1998. 5–20.

- M. ANTALÓCZY, Ildikó: A debreceni városi bíróság illetékessége és hatásköre bűnügyekben a XVIII. században Történeti Tanulmányok VII. (Szerk.: TAKÁCS, Péter) Debrecen. 1999. 69–80.
- M. ANTALÓCZY, Ildikó: Az ember élete és testi épsége elleni bűncselekmények Debrecenben a XVIII. század közepén Történeti Tanulmányok VIII. (Szerk.: TAKÁCS, Péter) Debrecen. 2000. 119–143.
- M. ANTALÓCZY, I.: A család és nemi erkölcs elleni bűncselekmények Debrecenben a XVIII. század közepén Debreceni Szemle VIII. 1. sz. (Szerk: GUNST, Péter) Debrecen. 2000. 101–120.
- M. ANTALÓCZY, Ildikó: Bűnözés és büntetés Debrecenben a XVIII. század közepén. Debrecen. 2001.
- NAGY, Tibor: *A bűnügy statisztikája*. In: BORBÍRÓ, Andrea – GÖNCZÖL, Katalin – KEREZSI, Klára – LÉVAY, Miklós (Szerk.): *Kriminológia*. Bp. 2016. 313–346.
- RÁCZ, István: A civis fogalma. Déri Múzeum Évkönyve. 1985. (Szerk.: GAZDA, László) Debrecen. 1986. (1987), 77–111.
- RÁCZ, István: Protestáns patronátus. Debrecen. 1997.
- STIPTA, István: A magyar bírósági rendszer története. Debrecen. 1997.
- SZABÓ, Denis: Kriminológia és kriminálpolitika Bp. 1981.
- TAUBER, István: Kutatási módszerek a kriminológiában. In: GÖNCZÖL, Katalin – KORINEK, László – LÉVAI, Miklós: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Bp. 1996. 137–154.
- VAJNA, Károly: Hazai régi büntetések. I-II. k. Bp. 1906-7.
- VAVRÓ, István: A bűnözés mérésének módszerei: a magyarországi kriminalitás általános jellemzői. In: GÖNCZÖL, Katalin – KORINEK, László – LÉVAI, Miklós: Kriminológiai ismeretek, bűnözés, bűnözéskontroll. Bp. 1996. 53–74.
- VÁG, András: Álláspontok a társadalmi struktúra és a bűnözés kapcsolatáról. Kriminológiai és Kriminálstatisztikai Tanulmányok. XVIII. évf. (Szerk.: GÖDÖNY, József) Bp. 1981. 121–155.
- VIGH, József: Kriminológiai alapismeretek. Bp. 1991.
- ZOLTAI, Lajos: Domonkos Márton főbíró és kora. Debreceni Képes Kalendárium. 1909. 54–70.

Statistical methods applied in historic criminology

The aim of our historical investigation with statistical methods was to make a summary about the crime and criminal jurisdiction of the city Debrecen in the 18th century by exploring documents of the local Archives. Debrecen had a particular place in the 18th-century Hungary. With its greatest urban population, Debrecen was the biggest town in Hungary distinguishing itself with its opposition towards the central government, while guarding its autonomy, Calvinist-Protestant religion and ethnic Hungarian citizens. The firm base of the urban autonomy was the local jurisdiction. Since the middle third of the 18th century, as a result of the national authority mandates, which required stricter administration of records, all trials were recorded. Criminal (the famous „Black Books”) and civil cases were separately administered. In our statistically based investigation we examined the criminal procedure, number of cases, and the persons (by sex, age, residence, occupation, social status) charged with criminal behaviour, the crimes committed (according to types and frequency), their motivations and circumstances, the classes, types and degrees of the imposed penalties. Data collected arranged and statistically evaluated revealed the social deviations showing the criminality of the town and we were able to demonstrate also the intern distribution of documented criminal cases.

Keywords: historical criminology, crime, punishment, arrangement, statistical methods